

A katonai nemzetbiztonsági képzések helyzete (1990-2012)

Dr. habil. Héjja István

A vizsgált időszak a katonai nemzetbiztonsági képzés szempontjából átfogja a felsőoktatás és a nemzetbiztonsági képzés rendszerváltással kapcsolatos átértékelését, a felsőoktatási törvények diktálta követelmények érvényesítését, az egyetemi átalakításokhoz igazodó szervezeti változásokat megvalósító folyamatokat. Ez alatt az időszak alatt megvalósultak a Bolognai Folyamat előírásai¹, amelyek a vizsgált szolgálatokkal összefüggésben két célt szolgáltak:

- egyrészt, hogy valósuljon meg a szolgálatoknál is az akkreditált felsőfokú képzés;
- másrészt, hogy legyen a megrendelői igényeket is kielégítő szövetségi követelményeket magába foglaló szakmai felsőfokú képzés.

A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem és a jogelőd ZMKA képzési rendszereiben a nemzetbiztonsági képzés folyamatosan jelen volt. A szolgálatok a személyi állományának jelentős hányadát a ZMKA, ZMNE különböző egyetemi szintű alapszakjain képezték. A katonai nemzetbiztonsági szolgálatok (KFH, KBH) tisztjei 1998-ig az ún. katonai akadémiai (egyetemi szintű) képzésben, önálló szakon szerzhettek diplomát.

A témában vizsgált időszak a katonai nemzetbiztonsági képzés szempontjából átfogja a felsőoktatás és a nemzetbiztonsági képzés rendszerváltással kapcsolatos átértékelését, a felsőoktatási törvények diktálta követelmények érvényesítését, az egyetemi átalakításokhoz igazodó szervezeti változásokat megvalósító folyamatokat. Ez alatt az időszak alatt megvalósultak a Bolognai Folyamat előírásai.

¹ Az egységes, versenyképes Európai Felsőoktatási Térség 2010-ig történő létrehozását jelenti. A folyamat alapját képező, 1999. június 19-én 29 ország – köztük Magyarország – által aláírt Bolognai Nyilatkozat a részes államok azon közös, önkéntes vállalását rögzíti, miszerint lépéseket tesznek felsőoktatás-politikájuk összehangolására. A program célja a könnyen áttekinthető és összehasonlítható oklevelek rendszerének bevezetése; az alapvetően két fő cikluson alapuló felsőfokú képzési rendszer, illetve a mobilitást segítő kredit-rendszer kialakítása.

sai,² amelyek a vizsgált szolgálatokkal összefüggésben két célt szolgáltak: - egyrészt, hogy valósuljon meg a szolgálatoknál is az akkreditált felsőfokú képzés; - másrészt, hogy legyen a megrendelői igényeket is kielégítő szövetségi követelményeket magába foglaló szakmai felsőfokú képzés.

A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem és a jogelőd ZMKA képzési rendszereiben a nemzetbiztonsági képzés folyamatosan jelen volt. A szolgálatok a személyi állományának jelentős hányadát a ZMKA, ZMNE különböző egyetemi szintű alapszakjain képezték. A katonai nemzetbiztonsági szolgálatok (KFH, KBH) tisztjei 1998-ig az ún. katonai akadémiai (egyetemi szintű) képzésben, önálló szakon szerezhettek diplomát.

A szolgálatok sajátos igényeit érvényesítő „D” tagozaton a felderítő tisztiek egy évig az Akadémián, két évig szakmát és nyelvet saját bázison tanultak. A teljesen kihelyezett hároméves képzés az 1988/1989-es tanévtől kezdődött el. Az akadémiai diploma megszerzéséhez szükséges katonai ismereteket, a szakmai ismereteket és gyakorlatokat, valamint egy nyelv felsőfokú elsajátítását egységes tematikai programba ágyazva, az Akadémiával szorosan együttműködve, saját Szakiskolán valósították meg. Ugyanilyen formába ágyaztuk be a képzési folyamatba az 1991-től bevezetett egyéves törzstiszti és kétéves akadémiai alapképzést is.

² Az egységes, versenyképes Európai Felsőoktatási Térség 2010-ig történő létrehozását jelenti. A folyamat alapját képező, 1999. június 19-én 29 ország – köztük Magyarország – által aláírt Bolognai Nyilatkozat a részes államok azon közös, önkéntes vállalását rögzíti, miszerint lépéseket tesznek felsőoktatás-politikájuk összehangolására. A program célja a könnyen áttekinthető és összehasonlítható oklevelek rendszerének bevezetése; az alapvetően két fő cikluson alapuló felsőfokú képzési rendszer, illetve a mobilitást segítő kredit-rendszer kialakítása.

A Nemzetvédelmi Egyetem követelményeinek érvényesítése

A felsőoktatási törvény 1993-ban történt megszületése után, kezdődött el a ZMKA átalakítása Nemzetvédelmi Egyetemmé³. Érdekeink és akaratunk ellenére 1997-ben megszűnt az egyetemi képzés keretében az általános felderítő szak, és azzal együtt az állami oktatásban a korábban leírt képzési forma.

Az egyetemmé történő átalakulás időszakában közösen a katonai nemzetbiztonsági szolgálatokkal, azon dolgoztunk, hogy a Hadtudományi Karon belül egy úgynevezett Nemzetbiztonsági Szak jöjjön létre, amely a két katonai biztonsági szolgálat igényei szerint két szakirányra tagolódott volna. Az egyetemi tanszékek és a hivatalok közösen kidolgozták a jelzett szak tantárgyi struktúráját és tematikai programjait. Sajnos, mintegy kétéves tervezői munka után sem tudtuk érvényesíteni elképzeléseinket, nem tudtunk kellő összhangot találni az egyetemi szak és a szakmai, valamint a szak-nyelvi képzés igényei között.

Az egyetemmé válás után a hivatalok munkatársai elsősorban a Biztonság- és Védelempolitikai Szakon kaptak lehetőséget egyetemi diplomájuk megszerzésére, de bármely szakon megkülönböztetés nélkül diplomát szerezhettek. A szolgálatok a korábban főiskolát végzett munkatársaikat a kiegészítő egyetemi képzésre iszkolázták be, kétéves nappali, vagy hároméves levelező képzésre. A kiegészítő egyetemi képzésének tapasztalatai a következők voltak:

- a beiskolázásra kerültek a katonai főiskolát korábban – fegyvernemi szakokon – végzett tisztek, akiknél pótolni kellett a Biztonság és Védelempolitikai Szakhoz – már a tanulmányok megkezdése után – az előírt katonai, általános műveltségi előképzettséget igazoló tananyagokat és vizsgakötelezettségeket, e miatt a kétéves nappali tagozatos hallgatóknak a fenti okok miatt szemeszterenként tíznél több vizsgakötelezettsége volt;
- az egyetem több nyelv esetében nem tudta megoldani az igényelt idegen-nyelvi képzést, így a Felderítő Hivatalnak kellett biztosítani a kibocsátáshoz előírt és az adott hallgatónál preferált nyelvből a vizsgára való felkészítést;

³ Héjja István: *Az MK Katonai Felderítő Hivatal és a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem együttműködés 1960-2008.* 301. o. In: Vass Jenő Sándor (szerk.): *A magyar katonai felderítés és hírszerzés története, Szöveggyűjtemény, Bp. 2010.*

- végezetül az egyetem nem vezette be a szakirányokat, nevezetesen a nemzetközi katonai kapcsolatok (hírszerző/felderítő) és a nemzetbiztonsági (elhárító) szakirányt.

Ezek után és ezek pótlására, dolgoztuk ki a Hadtudományi Kar, Katonai Vezetői Szakán a Katonai Nemzetbiztonsági Szakirány keretében az egyetemi szintű felderítő tisztképzést, amely egy újabb lehetőséget jelentett a felderítő tisztek kiegészítő egyetemi képzésének megvalósításához. Az egyetemi kiegészítő képzés keretében folyt tehát a katonai nemzetbiztonsági szolgálatok számára a vezető szakemberek képzése a Hadtudományi kar Katonai vezetői szak nemzetbiztonsági szakirányán. A polgári nemzetbiztonsági szolgálatok közül főként a Nemzetbiztonsági Hivatal és a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat is megjelent a megrendelői oldalon, hogy bizonyos létszámmal részt kíván venni a képzésben. Azon tisztek számára nyílt lehetőség első sorban, akik katonai főiskolán szerezték az oklevelüket. Ezen kívül kisebb létszámmal volt képzés a Rendőrség és a Határőrség speciális rendeltetésű szervezetei számára is. A katonai biztonsági szolgálat nemzetbiztonsági szakmai átképző tanfolyamát, (10 hónapos nappali képzési formában) szintén a ZMNE bázisán hajtotta végre 1991-től. A nemzetbiztonsági szakirányú képzések, illetve tanfolyamok tantervei összhangban voltak, mind az egyetemi követelményekkel, mind pedig a megrendelők által igényelt és a tanmenet tervekbe illeszthető lehetőségekkel, a fejlesztések gyakorlat által igazoltaknak megfelelően történtek. Az egyes szakmai tantárgyak oktatása eredményesen folyt, tananyagok, illetve a szükséges speciális eszközök és feltételek rendelkezésre álltak. A ZMNE oktatói jelentős óraszámokban oktattak általános műveltségi, társadalom- és hadtudományi, valamint a szakmai ismeretekhez szorosan kapcsolódó szaktudományos ismereteket, tehát a nemzetbiztonsági képzés sajátosságait jól ismerték, a megrendelői igényeket elfogadták és érvényesítették. A nemzetbiztonsági területen folytatott képzési és tudományos kutatási feladatok összehangolt végzése céljából a ZMNE és a katonai nemzetbiztonsági szolgálatok együttműködési megállapodásokat kötöttek.

Az egyetemi képzés következő szintje a posztgraduális képzés, amely az egyetem hadtudományi doktori iskoláján a „Felderítés és a nemzetbiztonság általános elmélete” tudományszakon biztosította elsősorban a nemzetbiztonsági tevékenységek speciális oldalainak kutatási lehetőségeit. A képzés a felső vezetői szint számára biztosította a továbbképzés és a tudományos kutatás lehetőségeit. Az eredményes képzést igazolja, hogy kilencvenes években a szolgálatok állományából kilenc fő szerzett PhD fokozatot a nemzetbiztonsági tevékenység különböző aspektusainak

vizsgálata témáiban, például: a civil kontroll elvi és gyakorlati kérdései, a szakmai képzés pedagógiai célrendszere, a nemzetbiztonsági pályán elvárt speciális képességek vizsgálata, a hírszerzés rendszerének fejlesztése stb.

Ismét egy új időszak

1999-ben új időszak vette kezdetét a katonai felsőoktatásban, mivel az 1993. évi LXXX. felsőoktatási törvényt, az 1999. évi LII törvénnyel módosították, amely magában foglalta a felsőoktatási intézmények integrációját és átalakítását. A törvény 1.§ 1./ kimondja, hogy a „Bólyai János Katonai Főiskola Budapest és a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Budapest jogutódja a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem – Budapest székhellyel”.

Az integráció magában foglalta a Szentendrén elhelyezett egységek Budapestre az Üllői úti telephelyre költözését, az elhelyezésük kialakítását, az új kampuszon az oktatás feltételeinek megteremtését. Közben folyt a Honvédség szervezeti struktúrájának is az átalakítása.

Mit várt el az MK KFH a 21. századi magyar felderítő tisztképzéstől⁴ az elvégzett stratégiai felülvizsgálat⁵ értelmében:

- az új képzésnek feltétlenül több és más jellegű katonai ismeretet kellett közvetíteni;
- vizsgálni kellett továbbá a felderítő tisztek főiskolai képzésénél a kötelező ejtőtornyos kiképzés bevezetését, valamint speciális katonai sportok, mint a vívás, a lovaglás, a sportlövészet és a tájfutás újraélesztését;
- a képzés során erősíteni kellett a hazafias érzést, a nemzeti identitástudatot, hogy a tisztek megfelelhessenek a felderítéssel járó magasabb szellemi, fizikai és pszichikai követelményeknek, vállalják a hivatással, felderítői tevékenységgel együtt járó nehézségeket;
- a felderítő tisztek képzésénél kiemelt jelentőségű volt a kommunikációs készség és képesség fejlesztése, amely egyrészt legalább egy, elsősorban

⁴ *A katonai nemzetbiztonsági szolgálatok képzési igényei és az egyetemi képzés közötti összhang. Egyetemi jegyzet. Dr Botz László A KFH, KBH képzési igényei, a ZMNE által biztosított képzési szintek és szakmai követelmények kapcsolatai 25.o.*

⁵ *A Stratégiai Felülvizsgálat alapelveit és irányvonalát 1999. október 29-én (2322/1999. Kormányhatározat), majd ennek Végrehajtási Tervét 2000. március 16-án fogadta el a kormány.*

- angol nyelvből - teljesítményképes nyelvtudás biztosított, és az ECDL-követelményeknek megfelelő informatikai felkészítést jelentette;
- növelni kellett a képzés hatékonyságát, ha a működő szakmai területeken a kiképzési programok egyeztetett kidolgozásának az igénye merült fel.
 - egységes képzési rendszerbe illeszkedő át- és továbbképzést magába foglaló többszakaszos egyetemi képzést kellett felépíteni.

A hivatásos és szerződéses katonák központi át- és továbbképzésének megszervezéséről szóló 1/2000. HM rendelet szellemében nélkülözhetetlenek voltak a közösen kimunkált képzési programok, tematikák, mert ezen keresztül lehetett érvényesíteni a felhasználói igényeinket az állami képzésben, illetve az egyetem és főiskola képzési programjait ráépítő jelleggel figyelembe lehetett venni a belső szakmai továbbképzési rendszerben.

A felderítő tisztek képzésében különösen fontos volt, hogy a korábbi kontraszelektív képzési rendszert egy versenyzetető, esélyegyenlőséget biztosító rendszer váltsa fel, amely szorosan összefüggött a tisztek előmeneteli rendjével, pályaképének alakíthatóságával. Csak ezáltal tudtuk biztosítani, hogy a hivatalokban olyan értelmiségi szakemberek dolgozzanak, akik megfelelő teljesítményképes nyelvtudás, széles körű általános műveltség és katonai ismeretek birtokában professzionális felderítő és elhárító tevékenység végzésére legyenek képesek.

A konspirációs követelmények miatt, továbbra is igényelték a hivatalok a kihelyezett oktatási és a zárt beiskolázási lehetőséget. Mint ismert, a képzés végül is a MK Katonai Felderítő és a Biztonsági Hivatalok közösen valósították meg, a képzést kiszolgáló objektumokkal és infrastrukturális háttérrel együtt. 2002 és 2008 között öt osztályban végeztek a felderítő és biztonsági tisztek.

Az ezredforduló időszakának aktuális felsőoktatási kérdése a Bolognai Határozat magyarországi végrehajtása. Tekintettel a nemzetbiztonsági szféra igényeire és ZMNE lehetőségeire, az eddigi eredményekre alapozva a Kossuth Lajos Hadtudományi Karon jött létre az akkreditált Nemzetbiztonsági alap (BSc.), mester (MSc.) és doktori (PhD.) képzés. Az alapítással és indítással a tancsoportvezetői munkával együtt itt dolgoztuk ki a képzési okmányokat és teremtettük meg a feltételeket az egyetemi oktatás végzéséhez.

Az indítandó nemzetbiztonsági alapképzési szakon várható képzési igények prognózisa akkor, arra épült, hogy a nemzetbiztonsági tevékenység rendszerében mind az elhárítást, mind a hírszerzést illetően döntő jelentőséggel bírt a biztonságot köz-

vetlenül befolyásoló - elsősorban politikai és gazdasági jellegű - információknak a felértékelődése. Az új kihívásoknak megfelelően a hírszerző és a biztonsági szolgálatoknak olyan elemzéseket, értékeléseket kell készíteniük, amelyek érdemi válaszokat adnak az aktuális globális és regionális kihívásokra, a lokális társadalmi problémákra. Ez a változás a biztonság átfogó szervezeti rendszerén belül a hírszerzés és a biztonsági szolgálatok felelősségének növekedését, tevékenységének felértékelését, ebből adódóan a szaktudás jelentőségének növekedését jelentette.

A hagyományos és a nukleáris erők magas szintje, tényleges potenciálja, a válságok fegyveres konfliktussá fejlődésének veszélye realitás és egyben veszélyforrás. A modern haderők mellett a terrorista szervezeteknek, a nemzetközi bűnszövetkezeteknek olyan információgyűjtő és felderítési kapacitása, valamint valós pusztító potenciálja van, amelynek képességei sok tekintetben összemérhetők a szövetség hasonló erőivel. Fenyegetésük komoly, szándékaik határozottak, eszköztáruk félelmetes. A biztonságot fenyegető veszélyek jellege, komplexitása, rejtettsége, valós potenciálja, pusztítási lehetőségei és sajátos metodikája elengedhetlenné teszi a prevenció elsődlegességének biztosítását, a hatékony válaszokat lehetővé tevő képességeket, a saját erők és képességek komplex védelmét. Az országot és a védelmi szférát érintő hagyományos és új típusú kockázatok, kihívások evidenssé teszik, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenysége nem helyettesíthető, nem váltható ki mással.

Magyarország biztonságának, szuverenitásának, alkotmányos rendjének védelmét és fontos nemzetbiztonsági érdekeinek érvényesítését több, szervezetenként önálló és szakmai feladatokban együttműködő állami szerv (nemzetbiztonsági szolgálat) látja el. A szolgálatok funkcionálisan és jelleg szerint is elkülönülnek, sajátos belső viszonyokkal, működési sajátosságokkal, valamint a nemzetbiztonsági feladatok ellátásához szükséges különleges jogosítványokkal - a nyílt és titkos információgyűjtés eszközeivel - rendelkeznek. A nemzetbiztonsági törvényben meghatározott eszközrendszer alkalmazása miatt sajátos szerepet töltenek be az állami szervek rendszerében. Az alapszakon ezen szervezetek számára megnyílt a lehetőség, hogy a speciális munkakörökben foglalkoztatott állomány felsőfokú szakmai irányultságú alapképzését megoldják. A nemzetbiztonsági szféra szakértőinek (szakértelmiségi állományának) képzése elsőrendű állami érdek, mivel elemi követelmény, hogy a területen dolgozók professzionális szaktudással rendelkezzenek.

A nemzetbiztonsági szférában dolgozó munkatársaknak speciális tudásra, más területektől és foglalkozásoktól jól elkülöníthető szakmai képesítésre (kompetenciára) van szüksége. Mivel a munkaerőpiacról a szükséges tudással rendelkező állományt nem lehet beszerezni, továbbá ezt a speciális szaktudást a pályára lépés előtt nem

lehetséges elsajátítani érthető biztonsági okok miatt, ezért a szolgálatoknak kell gondoskodniuk a munkatársak képzéséről, szakmai felkészítéséről.

A szak jövője szempontjából nagy jelentősége van annak, hogy a felsőfokú végzettségek és szakképzettségek országos jegyzékében (regiszterébe) bekerül a nemzetbiztonsági szakértő is, a hozzátartozó alapvető kompetenciákkal és a képzésben teljesítendő kritérium követelményekkel. Ezzel a nemzetbiztonsági szakképzettség államilag legitimált lett.

Az indítandó nemzetbiztonsági alapképzési szakon elsősorban hazánk nemzetbiztonsági szolgálatai számára képeznek szakértőket. A végzett hallgatók iránt alapvetően a titkosszolgálati szféra két klasszikus ága: a hírszerzés és az elhárítás területén merülnek fel igények. A hallgatókat a képzés befejezése után a nemzetbiztonsági szolgálatok és a titkos információgyűjtésre törvényileg felhatalmazott szervezetek olyan szakbeosztásokban foglalkoztatják, melyeknek ellátása megköveteli a speciális szaktudás elsajátítását.

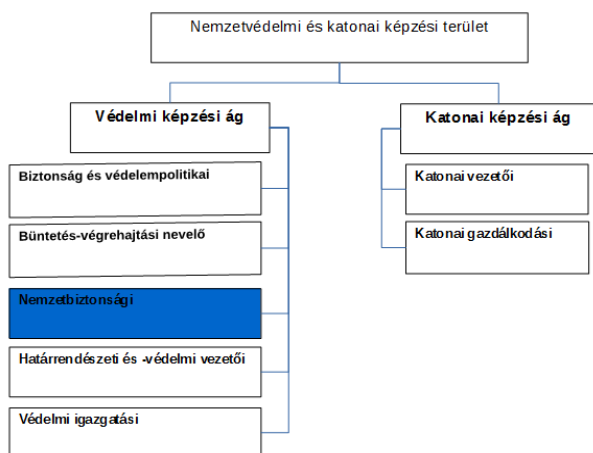
Tekintettel a biztonság átfogó jellegére és a jövő kihívásaira, fejlődési tendenciáira, a szakon végzett szakemberek, szakértők iránt igények jelentkeznek az államigazgatás, a védelmi igazgatás szervezetében, a védelmi szféra különböző szakági területein, a Honvédelmi Minisztériumban, a HM Honvéd Vezérkar szervezeteinél, a katonai szövetségi rendszer különböző vezető szerveinél, parancsnokságain, törzseiben, a nemzetközi missziókban, mind hazai, mind külföldi beosztásokban.

A képzés célcsoportja volt a kormányzat, a törvényhozás és a tágran értelmezett politikai szféra meghatározott feladatokat ellátó speciális szakember állománya is, akik a biztonsággal, a titkosszolgálati tevékenységgel, a nemzetbiztonsági jellegű adatokkal, információkkal, értékelésekkel foglalkoznak. Ugyancsak felmerül a nemzetközi együttműködés speciális területén, akár nemzetközi szervezetekben, akár azokhoz kapcsolódó hazai intézményekben alkalmazott szakemberek felkészítése. A polgári életben a gazdasági szférában, a vállalkozások és gazdálkodó szervezetek biztonságának területén is felmerül a végzett szakemberek iránti igény. A szakképzettség hasznosítása társadalmi érdek, a képzés valós szükségletekre épül.

Tekintettel a nemzetbiztonsági szféra létszámhelyzetére, a személyi állománnyal szembeni végzettségi és képzettségi követelményekre és a szakember utánpótlás prognosztizált létszámszükségletére, biztosítottnak látszik, hogy az alapképzésben hosszabb távon, évente 15 – 20 fő vegyen részt. A szak sajátos és egyedi jellege miatt a kezdeti években nem terveztünk jelentős létszámokkal. Úgy gondoltuk a képzés tapasztalatai, néhány éves eredményei növelhetik a vonzerőt, bővíthetik a keresle-

tet, lehetőséget nyithatnak a megrendelői igények differenciáltabb megismerésére, feltárására, artikulálására és kielégítésére. A képzési igény a szolgálatok konkrét foglalkoztatási igényeinek megfelelően alakult. A hallgatói létszámot befolyásolta, hogy a képzés nappali, vagy levelező formában is indult. Az indítandó alapszakra épülő valamely mesterképzés (MA, MSc.) lehetőségének a felvázolása, akkor még csak elképzelés volt.

A védelmi képzési ágban megalapított és indított nemzetbiztonsági alapképzési szak megfelelően illeszkedett a ZMNE akkor új, ciklusos képzési rendszerébe (1.sz. ábra).

1. sz. ábra: A ZMNE képzési területei és ágai, a nemzetbiztonsági képzés helye az egyetem rendszerében

A megrendelői igények alapján, a nemzetbiztonsági szféra szakembereinek alapképzésében a szak önállósága biztosítja, azóta is a sajátos követelmények teljesítését, a speciális szaktudás megszerzését. A katonai felsőoktatás új képzési szerkezetében kialakult szak keretei között a speciális képzési célok teljesíthetővé váltak. A nemzetbiztonsági szakértőtől elvárt szakmai elméleti és gyakorlati ismeretek megalapozását, hatékony elsajátítását, valamint a pályán szükséges általános és speciális tudások megszerzését és a képességek célirányos fejlesztését az önálló alapképzési szak maradéktalanul biztosította és ma is biztosítja.

Az indított alapképzésben a képzési cél és az elérendő szakmai követelmények megfogalmazása a nemzetbiztonsági ágak számára a közös nevezőt jelentette. A képzés eredményeként a nemzetbiztonsági területen dolgozó szakértő birtokolja az egységesen kötelezőnek tekintett ismereteket, gyakorlati képességeket, alkalmazóképes tudást. Az általánosan elvárt, integrált szaktudás kiegészült meghatározott, célirányos interdiszciplináris (általános műveltségi, értelmiségi) ismeretanyaggal, továbbá a szakmai ismereteket elméleti szintre emelt ismeretszintekkel és szociális kompetenciával, annak sajátos elemeivel. A képzési folyamat kimenetén előírt követelmények, a teljesítményképes szaktudás jelent valódi képzési kínálatot a szolgálatok számára, egyben egzisztenciális biztonságot a speciális nemzetbiztonsági feladatokat ellátó állomány számára.

A nemzetbiztonsági szféra az egyes területek feladatainak és specialitásainak megfelelő egyetemet végzett szakembereket igényel. Elsősorban olyan felkészültségűeket, akik képesek a magyar nemzetbiztonsági szolgálatok, a rendvédelmi- és a rendészeti szervek, valamint a védelmi igazgatás központi és területi szervei közötti szakmai együttműködés szervezésére, fenntartására. Az egyetemi oktatásban, valamint az együttműködésben szerzett tapasztalatok szerint a szolgálatok igényelik a végzett hallgatóktól az önálló, eredményes szakmai tevékenységre, a szervezetek hatékony vezetésére, az erőforrások szakszerű felhasználására irányuló képességeket. A nemzetbiztonsági szféra igénye elsősorban a vezetésre alkalmas, gyakorlatorientált és a biztonság átfogó és konkrét kérdéseiben is szakértői módon eligazodó végzetekre irányul.

Az alapképzéssel párhuzamosan folyt a mester szak és a doktori tudomány-szak dokumentumainak kidolgozása a megrendelő szervezetek képviselőinek bevonásával. A tanterv összeállításánál igényeiket, véleményüket, korrekciós javaslataikat figyelembe vettük. A szakokon az oktatásban a nemzetbiztonsági szolgálatok és a rendvédelmi szervek titkos információgyűjtéssel foglalkozó állománya vett részt, ebben az értelemben szabályozott, kontrollált, bizonyos értelemben

„zárt” szakokról volt szó. A képzésben, amint a tantárgyak felelős oktatói ezt kidolgozták, döntően nyílt irodalom felhasználásával folyt a képzés. Amennyiben minősített információ megismerése vált szükségessé, abban az esetben az általános szabályok szerinti eseti betekintési engedély megkérésére került sor az érintett titokbirtokos szerv vezetőjétől. Az Egyetemi NATO Szabványkönyvtár az - állam- és szolgálati titokról szóló törvény előírásainak megfelelően - jelenleg is kezel ilyen jellegű minősített anyagokat, amelyekbe a betekintés szabályozott.

A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen – a tradíciók alapján és a képzés sajátosságából adódóan – a hallgatókkal való személyes foglalkozás a képzés egyik fontos módszere volt. Az alapszak és a mesterszak egységes, lineáris képzési folyamatában a szakmai kompetencia elsajátítása mellett a szakértelmiségre jellemző általános, szociális, valamint személyes kompetenciák fejlesztésére is kellő figyelmet fordítunk. A hallgatók részére személyes fejlődésük érdekében minden olyan lehetőséget biztosítunk, amely az egyetem képzési rendszerében hagyományosnak mondható. A képzési folyamat szerves részeként a hallgatók tudományos diákköri tevékenységének szervezéséhez, a pályamunkák elkészítéséhez szellemi és materiális támogatást biztosítunk. A hallgatók a szolgálatok bevonásával segítséget kapnak a szakdolgozat (diplomamunka) témájának kiválasztásához és kidolgozásához. Az egyetemen, a tanteremben folyó kutatásokba az arra felkészült és motivált hallgatókat bevonjuk. A hazai szakmai konferenciákon, tudományos rendezvényeken, külföldi tanulmányutakon - eseti döntés alapján - vesznek részt hallgatók. Az egyetemi hagyományos és on-line kiadványok publikációs lehetőséget biztosítanak.

A szakokon folyó képzésért az oktatókkal szembeni követelményeket maximálisan teljesítő vezető oktatók felelősek. A szakmai törzsanyag ismeretköreinek oktatását az egyetemen létrehozott és a képzési igények miatt bővítésre kerülő nemzetbiztonsági oktatók állománya, valamint a képzésbe a megrendelőktől bevont, a szakmai praxisban nagy gyakorlattal bíró vezetők illetve szakemberek (pl. korábbi illetve hivatásban lévő főigazgatók, igazgatók, katonai attasék, szakpszichológus, szakjogász) vettek részt. Az egyetemi kiegészítő képzés és az alapképzés sokéves tapasztalatai igazolják, hogy a szakokon egy magas szinten oktató és jól együttműködő oktatói közösség alakult ki.

Az indított mesterképzési szakra alapvető merítési bázisként az alapszokról, illetve a védelmi és a katonai képzési ág más BSc szakjairól hosszabb távon biztosítható a hallgatói létszám. A szakon tervezett létszám a nemzetbiztonsági szolgálatok és a rendészeti szervek humánerőforrás (foglalkoztatási) stratégiájának megfelelően alakult. A szolgálatok elsősorban a levelező formában folytatott képzést preferálták. Tekintettel a nemzetbiztonsági és a rendészeti szféra létszámhelyzetére, a személyi

állománnyal szembeni végzettségi és képzettségi követelményekre és a szakember utánpótlás szolgálatok által prognosztizált létszámszükségletére, biztosított volt, hogy a mesterképzésben évente legalább 15-20 fő vegyen részt.

A nemzetbiztonsági mesterszak előtanulmányi feltételeinek az általános megvalósítása, releváns szakmai ismeretkörei, valamint képzési és kimeneti követelményei biztosítják az egyetemi végzettségnek való megfelelést. Az MSc képzés tananyagának kialakításakor a kiegészítő képzés tapasztalatai jól hasznosíthatóak voltak. A szak kimenetén elvárt szaktudás tartalma, a diplomamunka, a záróvizsga követelmények, az idegen nyelvismeret szintje az egyetemi képzésben érvényesített követelményekkel azonosan kerül meghatározásra.

A mesterszak alapvetően a nemzetbiztonsági alapképzésben végzetteket fogadja be, ugyanakkor lehetőséget biztosít a nemzetvédelmi és katonai képzési területen belül más alapszakokon végzettek számára is a speciális tudás megszerzésére. A szakra való belépés a más képzési ágakban, más felsőoktatási intézményekben felsőfokú végzettséget szerettek számára a meghatározott követelmények teljesítése esetén lehetséges. A hallgató a kreditbefogadást, illetve a kreditátviteli kérelmét a felvételi beszélgetésnél, vagy később nyújtja be. Azok kezdhetik meg a felvételt követően az MSc képzést, akik legalább az alábbi ismeretekkel rendelkeztek, illetve a kreditbefogadást a felvételi bizottság megerősítette (a tanfolyamokon folyó képzések ezeket a feltételeket teremthették meg):

- Társadalomtudományi ismeretek (20 kredit): biztonságpolitikai ismeretek, jogi (alkotmányjogi, nemzetközi- és hadijogi, államigazgatási jogi, büntetőjogi, büntető eljárásjogi, polgári jogi) ismeretek, politikaelmélet, pszichológia, pedagógia, szociológia, vezetés- és szervezéselmélet, hadtudományi ismeretek, bűnügyi tudományok;
- Szakmai ismeretek (40 kredit): nemzetbiztonsági szakmai és speciális ismeretek, szakági jogi ismeretek, idegen titkosszolgálati ismeretek, rendvédelmi ismeretek.

A mesterképzésbe való felvétel feltétele, hogy a felsorolt ismeretkörökben legalább 30 kredittel rendelkezzen a hallgató. A hiányzó krediteket a mesterfokozat megszerzésére irányuló képzéssel párhuzamosan, a felvételtől számított két féleven belül, a tanulmányi és vizsgaszabályzatban meghatározottak szerint meg kellett szerezni. A hallgató tanulmányait a szakon záróvizsgával fejezi be. A záróvizsga az Okleveles Nemzetbiztonsági Szakértői végzettség megszerzéséhez szükséges tudás (készség)

ellenőrzése és értékelése, amelynek során a jelöltnek igazolnia kell, hogy a tanult ismereteket alkalmazni tudja.

A záróvizsga részei:

a./ diplomamunka megvédése;

b./ szóbeli vizsga, amelynek tárgyai voltak: A magyar kül- és biztonságpolitika; Hírszerzési ismeretek; Elhárítási ismeretek; Külföldi hírszerző és biztonsági szolgálatok, Válságkörzetek elemzése; Biztonsági kihívások a 21. században.

A diploma kiadásának feltétele:

- az érvényes záróvizsga megléte;

- egy idegen nyelvből államilag elismert, felsőfokú „C” típusú nyelvvizsga letétele, vagy azzal egyenértékű érettségi bizonyítvány, illetve oklevél bármely olyan élő idegen nyelvből, amelyen a szakmának tudományos szakirodalma van.

A nemzetbiztonsági mesterszak elvégzése után a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen mind a Hadtudományi Doktori Iskola, mind a Katonai Műszaki Doktori Iskola több tudományszakán folytathatja tanulmányait a végzett tehetséges szakember. A mesterszak ismeretanyaga tartalmazza a doktori képzés megkezdéséhez szükséges elméleti és gyakorlati tudnivalókat. Minden hallgató számára lehetőség volt bekapcsolódni a hallgatói tudományos körök munkájába, a Magyar Hadtudományi Társaság⁶ Nemzetbiztonsági szakosztály tevékenységébe, valamint a tanszéki tudományos műhelyekbe, illetve a nemzetbiztonsági szakterület két tudományos kutatóhelyén folyó tevékenységébe.

A Hadtudományi Doktori Iskolán a Nemzetbiztonság és Rendvédelmi Tudományszakon kialakított rendszerben a polgári és a katonai területekkel közösen előkészített rendszerben, téma felelősök és oktatók vezetése alatt eredményes képzés folyt. A nemzetbiztonsági alap- és mester- és doktori képzéssel kialakult az államilag elismert végzettséget és szakképzettséget nyújtó nemzetbiztonsági szakmai felsőfokú képzés rendszere. A polgári és katonai nemzetbiztonsági szolgálatok, továbbá a titkosszolgálati eszközök alkalmazására törvényben felhatalmazott szervezetek, speciális szolgálatok szakembereinek ilyen tartalmú, államilag elismert, nemzetbiztonsági végzettséget és képzettséget nyújtó szakmai felkészítése eredményesen folyt a vizsgált időszakban.

⁶ <http://mhtt.eu/index.php?page=bemutakozas>; Letöltve: 2014. 04. 06.

A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem a szolgálatokkal együtt a NATO és az EU csatlakozást megelőző és a csatlakozást követő folyamatokba nem csak bekapcsolódott, hanem a lehetőségek függvényében segítette a szakmai, a szervezeti kultúra-, a nemzedékváltást és a fokozódó követelményeknek megfelelő képzés kialakítását. A létrehozott képzési rendszer, és amit az Egyetem kollektívája tett ezen a téren biztosította ennek a minőségi ugrásnak a megvalósítását. Ezek után a korszerű és előrelátó tervezéssel, igényes, aktualitásokat magában foglaló, hiteles szakmai munkával, közös erővel továbbra is fejlődőképessé tudjuk tenni ezt a folyamatot, most már az új egyetem által biztosított feltételek között.

A felhasznált irodalom jegyzéke:

1. Izsa Jenő: A biztonsági tisztek szakirányú képzésének célrendszerét meghatározó tényezők elemzése. PhD értekezés ZMNE. 2003
2. A magyar katonai felderítés és hírszerzés története. Szemelvénygyűjtemény. MK KFH 2010
3. A katonai nemzetbiztonsági szolgálatok képzési igényei és az egyetemi képzés közötti összhang. Egyetemi jegyzet. NKE HTK 2010.
4. A Stratégiai Felülvizsgálat alapelveit és irányvonalát 1999. október 29-én (2322/1999.
5. <http://mhtt.eu/index.php?page=bemutatkozás>; Letöltve: 2014. 04. 06.
6. Beszámoló jelentés a nemzetbiztonsági szakon végzett munkáról. Írásos előterjesztés a Kari Tanács 2009.január 22- i ülésére
7. A „Bolognai folyamat” és a nemzetbiztonsági képzés. FELDERÍTŐ SZEMLE KFH. VIII. évf.: (4. szám december) pp. 109-116.
8. MAGYAR HADTUDOMÁNYI TÁRSASÁG, MTA HADTUDOMÁNYI BIZOTTSÁGA, NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM, FELDERÍTŐK TÁRSASÁGA KÖZHASZNÚ EGYESÜLET Nemzetbiztonsági kihívások, nemzetbiztonsági szolgálatok szakmai-tudományos konferencia 2012. május 24. elhangzott előadásai Hadtudomány folyóirat. 2012.III. sz.
9. A nemzetbiztonsági BSc szakról tájékoztató I. zmne.hu/download/szenatus/2009/7_hat_1_1_mell.pdf